

el-Mevsû'atü'l-'Arabîyyetü'l-müyes-sere'nin (I-II, Kahire 1965) editörlüğünü de yapan Gurbâl ayrıca çeşitli dergilerde birçok makale yayımlamış, katıldığı kongre ve sempozyumlarda tebliğler sunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 159; M. Mehdi Allâm, *el-Mecma'îyyûn fi hamsine 'âmen*, Kahire 1982, s. 286-288; Kehhâle, *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 655-656; Said Muhammed Bedevî v.dğr., *Mu'cemû esmâ'l-'Arab*, Beyrut 1411/1991, II, 1265; M. Ferîd Ebû Hadîd, "el-Merhûmü'l-üstâz Muhammed Şefîk Gurbâl", *MMLA*, XV [1963], s. 153-158; Ahmed Abdürrahîm Mustafa, "Şefîk Gurbâl mü'errrihen", *el-Mecelletü't-Târîhiyyetü'l-Mısrîyye*, XI, Kahire 1963, s. 255-278; Ahmed İzzet Abdülkerîm, "Kelîmetü'd-doktor Aḥmed 'İzzet 'Abdülkerîm", a.e., XI (1963), s. 10-20; a.m.f., "Muḥammed Şefîk Gurbâl: üstâzû Cîl ve şâhibü medrese", a.e., XIX (1972), s. 25-31; Ahmed Hâkî, "Şefîk Gurbâl: Bahşûn fi menhecîh ve aḥkâmîhi't-târîhiyye", a.e., XIX (1972), s. 33-71.

HİLAL GÖRGÜN

GURBET (الغربة)

Sâlikin vatanından ayrı yaşaması veya halkın davranış ve düşüncelerinden uzak kalması anlamında tasavvuf terimi.

Mutasavvıflar genellikle cismanî ve mânevî olmak üzere iki türlü gurbetten bahsederler. Birincisi kişinin memleketinden uzak kalmasıdır. Çeşitli sebeplerle seyahate çıkan gezgin mutasavvıflar bu anlamdaki gurbete büyük önem verirler; gurbete çıkmaya arzu duyar, gariplere sahip çıkmanın faziletinden söz ederler. "Gurbette iken ölen şehiddir" (İbn Mâce, "Cenâ'iz", 61) meâlindeki hadise bu bağlamda önemle işaret edilmiştir.

Mânevî gurbetin, biri tutum ve davranışlarla, diğeri düşünce ile (himmet) ilgili olmak üzere iki şekli vardır. Bir toplumun yaşama tarzı dine uygun değilse o toplumda yaşayan dindar insan öz yurdunda da olsa garip sayılır. Nitekim İslâm'ın ilk yıllarında Mekkeli müslümanlar kendi yurtlarında böyle bir gurbet hayatı yaşamışlardı. "İslâm garip olarak başladı, ileride yine garip olacaktır, ne mutlu o gariplere!" (Müslim, "İmân", 232; Tirmizî, "İmân", 13) meâlindeki hadiste bu duruma işaret edilmiştir. Mekke müşrikleri arasında azınlık olarak yaşayan ashap

garip sayıldığı gibi benzer şartlar altında zor bir hayat geçiren dindar müslümanlar da garip sayılır. "Güç şartlar altında sıkıntılı bir hayat yaşamak" anlamına gelen gariplik bu sebeple fazilet kabul edilmiştir. Nitekim, "Toplum bozulduğu zaman sünnete sarılan kimse elinde ateş tutan insan gibidir" meâlindeki hadis de (*Müsned*, II, 39, 55) bunu ifade etmektedir. Bazı hadislerde, İslâmî hayattan uzaklaşmış kişiler arasında yaşamak zorunda kalan dürüst müslüman, toplumda kendi hayat anlayışında kimse bulunmadığı için yalnız yaşayan takvâ sahibi kişi, sünneti halka öğretip yaymaya çabalayan mümin garip olarak nitelendirilmiştir (bk. İbn Kayyim el-Cevziyye, III, 203-204).

"Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi yaşa" (Buhârî, "Rekâ'ik", 3; İbn Mâce, "Zühd", 13) meâlindeki hadisle gariplik teşvik edilmiştir. Ebû'l-Hasan es-Subeyhî, "Garip vatanında iken ondan uzak olan kişidir"; "Garip kendi meşrebinde olmayanlar arasında kalan kişidir" (Lâmiî, s. 213) derken bu tür garipliği anlatmak istemiştir. İbn Kayyim el-Cevziyye riyakâr, haram helâl tanımayan cahil zümreler arasında yaşamaya katılan ihlâslı, dindar ve âlim kişileri garip sayar (*Medâricü's-sâlikîn*, III, 219). Aynı şekilde Hakk'a ermek için mânevî sefere çıkan velîler, kendi hallerine ve eriştikleri makamlara yabancı olanlar arasında gariptirler.

Mânevî gurbetin en yüksek derecesi, "kişinin himmetiyle çevresindekilere ayrılması" şeklinde açıklanan âriflerin gurbetidir. Ârif sadece Hakk'ı ister, O'nunla teselli bulur; O'ndan başkasıyla olduğu zaman kendini garip hisseder; ârif dünya ve âhîret garibidir (Herevî, s. 41).

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre, a'yân-ı sâbite*lerini bilen ve kendi aslı vatanlarından hiçbir zaman ayrılmayan kâmil ârifler için gurbet söz konusu olmaz. Çünkü onlar Hakk'ın kendilerine ayna olduğunu, sûretlerinin onda zuhur ettiğini bilirler (*el-Fütûhât*, II, 529).

Mutasavvıflara göre ruhların esas vatanı bu dünya ve bu beden değildir, ruhlar âlemdir. Asıl vatanlarından ayrılan ruhlar dünyada ve bedende iken gariptirler ve kendi vatanlarına dönmenin özlemini içinde yaşarlar. Bu anlamdaki gurbet hayatı özellikle tasavvuf edebiyatının en canlı temalarından olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 39, 55; Buhârî, "Rekâ'ik", 3; Müslim, "İmân", 232; İbn Mâce, "Cenâ'iz", 61, "Zühd", 13; Tirmizî, "İmân", 13; Herevî, *Menâzil*, s. 41; a.e. (Revân), s. 182, 457; Yahyâ b. Habeş es-Sühreverdî, *el-Gurbetü'l-garibiyye* (*Mecmû'a-i Muşannefât-ı Şeyh İsrâk* içinde), Tahran 1335 hş., II, 235; Bakîî, *Meşrebü'l-ervâh*, s. 144; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 527-529; a.m.f., *İşlâhât* (nşr. Bessâm Abdülvehhâb el-Câbî), Beyrut 1411/1990, s. 66; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikîn*, Kahire 1403/1983, III, 203-215, 219; İbnü'l-Hatîb, *Ravzatü't-târif* (nşr. Muhammed el-Kettânî), Beyrut 1970, II, 483; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 213; Ankaravî, *Minhâcü'l-fukarâ*, Bulak 1256, s. 243-245; *el-Mu'cemû's-şûfî*, s. 19; Cevâd Nûrbahş, *Ferheng-i Nûrbahş*, Tahran 1369 hş., IV, 154-160; Hasan M. eş-Şerkâvî, *el-Elfâzû's-şûfîyye*, Kahire 1989, s. 216.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

GUREBÂ BÖLÜKLERİ

Osmanlılar'da kapıkulu süvarilerinden iki bölümün adı.

Gurebâ kelimesi sözlükte "yabancı, kimsesiz, evinden uzakta bulunan kimse" mânâsına gelen garîbin çoğuludur. "Altı bölük" de denilen kapıkulu süvarilerinin en alt iki sınıfını oluşturdularından bunlara "aşağı bölükler" adı da verilir. Sefere giderken padişahın sağında ve solunda yer almalarına göre "sağ garibler" (gurebâ-yî yemîn) ve "sol garibler" (gurebâ-yî yesâr) olarak iki sınıfa ayrılırlardı. Altı bölümün orta bölüklerini oluşturan sağ ve sol ulûfeci-lerle birlikte gurebâ bölüklerine "dört bölük" veya "bölükât-ı erbaa" denirdi.

Eski kaynaklarda "garib yiğitler" veya "garib oğlanlar" şeklinde zikredilen (*Hicrî 835 Tarihli Süret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, s. 42, 115) gurebâ bölükleri mensuplarına bu adın verilmesinin sebebi, bunların asıl vatanlarından uzakta bulunmalarıyla ilgili olmalıdır. Nitekim daha kuruluş döneminde Arap, Acem gibi çeşitli milletlerden ve Anadolu beyliklerinden, kâfirlere karşı gazâ için Osmanlı Beyliği'nin sancağı altında toplananların var olduğu bilinmektedir. Ancak dâimî süvari birliği olarak gurebâ bölükleri XV. yüzyılın ilk yarısında teşkil edilmiştir. Gurebâ bölüklerinin neferleri, esasını devşirmelerin oluşturduğu Edirne, Galata ve İbrâhim Paşa saraylarının çıkma*larından sağlanırdı; fakat savaşta yararlık gösterenlerle daha sonra altı bölük halkının "veledeş" denilen oğulları da (BA, MD, nr.